

Türkiye Hapishaneler Enformasyon Ağı

Kadın Mahpuslar Atölyesi

16 Eylül 2015

Cezayir Toplantı Salonu

Hayatının her alanında erkek şiddeti ve ayrımcılık ile karşı karşıya olan kadınlar hapishaneye kapatıldıkları durumda bu tablonun katmerlenmiş haline maruz kalmaktadırlar. Bir başka deyişle, kadın mahpuslar tüm mahpusların yaşadıkları hak gasplarına maruz kalırken bir yandan da kadın olmaktan kaynaklı özgün sorunlarla karşılaşmaktadırlar. Kadın mahpuslar içinde de hasta, yabancı, çocuğuyla kalan ya da kız çocukları gibi özel ihtiyaçları sebebiyle çoklu ayrımcılığa maruz kalan gruplar vardır. Bu açıdan mahpus kadınların sorunlarına dair veri toplamak, toplanan veriler ışığında kadın dayanışmasını güçlendirerek politika üretmek, talepler belirleyerek yetkili merciler nezdinde sonuç almaya odaklı şekilde baskı yaratabilmek gereklidir. Ancak bugüne kadar bu gerekliliklerin yerine getirilmesi için kadın grupları ile hapishanelerle ilgili çalışmalar yapan insan hakları kurumları tam olarak bir araya gelememiş, sonuçta böylesi önemli bir konu hak ettiği kolektif çalışmaya kavuşmamıştır. Bu eksikliği bertaraf etmenin bir parçası olarak, kadın mahpuslar ile ilgili çalışmalar yürütecek bir ağ kurmak amacıyla örgütlenmiş olan toplantımız 16 Eylül 2015'te Cezayir Toplantı Salonu'nda 25 katılımcıyla gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar

- 1 Alper Yalçın- Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST)
- 2 Ayşegül Algan- Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST)
- 3 Ayşegül Şahinkaya- Açık Toplum Vakfı
- 4 Berivan Korkut-Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST)
- 5 Dilek Sarıtaş
- 6 Emek Bayrak- Sosyolog
- 7 Ezgi Duman- Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST)
- 8 Fatma Özdemir- Özgürlükçü Hukukçular Derneği (ÖHD)
- 9 Fulya Giray Sözen-Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı(TÇYÖV)
- 10 Hilal Başak Demirbaş- Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST)
- 11 Kübra Ekmen- Çağdaş Hukukçular Derneği(ÇHD)
- 12 Leyla H. Kaya- İnsan Hakları Derneği(İHD)
- 13 Mehmet Saruhan
- 14 Miray Eslek
- 15 Mustafa Eren- Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği (CİSST)
- 16 Mürüvvet Yılmaz- İnsan Hakları Derneği(İHD)
- 17 Neziha Eken- Çağdaş Hukukçular Derneği (ÇHD)
- 18 Olcay Özer- Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Forumu/Gender Forum
- 19 Özgül Kapdan- Kadınlarla Dayanışma Vakfı(KADAV)

- 20 Öznur Subaşı- Mor-Çatı
- 21 Reyhan Toplu- Toplum Ve Hukuk Araştırmaları Vakfı(TOHAV)
- 22 Simge Çakır-MSGŞÜ Kadın Araştırmaları
- 23 Şehnaz Layikel- Ruh Sağlığında İnsan Hakları Girişimi(RUSİHAK)
- 24 Zeynep Özbey-
- 25 Zuhul Uzunyayla- İstanbul Tabip Odası

TARTIŞILAN KONULAR VE ALINAN KARARLAR

- **Kadın Mahpuslarla İletişim**

Kadın mahpuslara ilişkin konu hakkında bilgi içeren kitap ve araştırma sayısı çok az ve kadın mahpuslarla temas kurmak, haklarında bilgi toplamak da bir hayli zordur. Çünkü Türkiye'deki hapishaneler kamuoyunun ve STÖ'lerin denetimine yeterince açılmış değildir. Ayrıca kadınlar patriarkal sistemin yarattığı tablonun bir parçası olarak haklarının, başvuracakları mekanizmaların bilgisine sahip olmamaktadır. Mahpus kadınlar açısından bu durum daha da yaygın yaşanmaktadır.

Varolan durumda mahpus kadın sayısını bile tam olarak tespit edemiyoruz. Bu noktada kadın örgütlerinin bugüne değin konuya yeterince yönelemeyişi, karma örgütlerin ise toplumsal cinsiyet eşitliği konusuna karşı ilgili eksikliğinden bahsetmek mümkün. Haliyle hapishaneler ve toplumsal cinsiyet konuları farklı iki çalışma alanı olarak ayrılmıştır. **Bu durumu tersine çevirmek gereklidir ve bu çerçevede kadın mahpuslar söz konusu olduğunda, kadın hareketinin deneyimlerinden yararlanmak, ortak bir mektup havuzu üzerinden mahpuslarla mektuplaşmak, yüz yüze temas kurmak, yeni tahliye olmuş mahpus kadınlarla görüşmek önem arz etmektedir.**

Bu temas kurulurken kullanılan dile odaklanmamız gereklidir. İletişim ve güçlendirme araçları kullanılırken eşit ilişki kurmaya önem verebilir, mahpus kadınların doktor, avukat gibi bir takım ihtiyaçları konusunda ihtiyaç duyabilecekleri kişilere ya da kurumlara bağımlı olmasının önüne geçebiliriz. Bu anlamda kadın mahpusların avukat, doktor, sosyal çalışmacı gibi kendilerini destekleyecek kişi ve gruplara daha rahat erişebilir kılınmasının yanında, mahpusların kendi haklarını öğrenmeleri, temel ve önleyici sağlık bilgilerini edinmeleri, akran desteğinin teşvik edilmesi gibi çalışmaların yapılması faydalı olacaktır.

Bu bağlamda kadın örgütleri arasında bir mektup havuzu oluşturulması, kurumlar arası mektup ya da diğer yollarla sağlanan bilgilerin akışının

sürelileştirilmesi gerekliliği ortaya çıktı. Bu konuda mahpuslarla sürekli iletişim halinde olması nedeniyle, ağda yer alacak hukuk örgütlerinin desteği önemli.

Dayanışmanın ve ağ tecrübesinin ilerlediği noktada kadınların tutulduğu hapisanelere heyet halinde ziyaretler örgütlenebilir ve yüz yüze temas noktaları oluşturulabilir.

Ağ içerisinde biriktirilen bilgi ve ortaklaşa yaptığımız tespitler sonucu Adalet Bakanlığı ve ilgili diğer bakanlıklar üzerinde baskı oluşturmak, oluşturacağımız raporlar üzerinden bir takım hukuki süreçler başlatıp takibini yapmak, meclisin gündemine taşımak önemlidir.

- **Kadın Mahpus Sayısı**

Birçok kadın mahpus erkekler için yapılmış hapisanelerin kadın koğuşlarında tutuluyor. Bu durum kadın hapisanelerinin bile kadınların özel ihtiyaçları göz önünde bulundurulmadan dizayn edildiği koğullarda ciddi sorunlara yol açabiliyor. Ancak kadın mahpusların, özellikle de erkekler için yapılmış hapisanelerin kadın koğuşlarında kalan kadın mahpusların sayısı henüz tespit edilebilmiş değil. Kaldı ki söz konusu kadın mahpuslar içerisinde yabancı, hasta, engelli, yaşlı kadınlar da bulunuyor. Bu tür durumlarda olan kadınların da sayısını tespit etmek önemli olacaktır. **Bu açıdan oluşturacağımız ağ üzerinden bilgi edinme başvuruları ve soru önermeleri yoluyla genelde kadın mahpus, özelde de yabancı, hasta, engelli, yaşlı, çocuk, çocuğuyla kalan kadın mahpus sayısını öğrenmek için dayanışacağız.**

- **Adalet erişim**

Kadın mahpusların büyük bir kısmı eğitim düzeyinden dolayı veya ekonomik bağımsızlığı olmaması nedeniyle adalet erişim hakkından mahrum kalmaktadır. Bu noktada baroların da sorumluluğu söz konusudur. **Baroların CMK ve adli yardım bürolarının mahpus kadınlar konusunda daha aktif ve ulaşılabilir olması talep edilebilir. Ek olarak oluşturulacak ağ mahpus kadınların adalet erişim konusunda da güçlendirilmesi için kitapçık basabilir.** Bu kitapçığın dili konusunda mahpus kadınların özgünlükleri dikkate alınmalı, güçlendirici bir dil kullanılmalıdır.

- **Şiddet ve Dayanışma**

Birçok mahpus kadın için, hapisane öncesindeki öyküleri ve hapsedilmenin bir sonucu olarak travma vurgusu yapmak gerekmekte, birçok mahpus kadının güven duygusu

travma sonrası zedelenmektedir. Bu nedenle kadınların hapisanede güvenli bir ortamda olması, kazanılması zor bir talep olsa da zamanlarının çok büyük bir kısmını kendilerinin planlayabilme olanağına sahip olmaları, mahremiyet hakkının tanınması, içeride yeterli güven duygusu yaratacak ruh sağlığı hizmetlerinin sunulması, kadınların başa çıkma yollarının üzerine gidilmesi gerekmektedir. Bu konuda Adalet Bakanlığı konunun uzmanı Sivil Toplum Örgütleri ile otak çalışmalar yürütebilir. **Bu çerçevede ağ tarafından kadın mahpuslarla kurulacak dayanışmada da kadınların güçlü yanlarına vurgu yapan, dilde mağdur yaratmaktan kaçınan, kadınları bağımlı hale getirmek yerine güçlendiren tarzda bir iletişimin kurulması hususuna dikkat edilecektir.** Bu noktada kadınlarla dayanışma, birlikte güçlenme vurgusu önemli. Ancak eril şiddetin özellikle hapishane ortamında kadından kadına doğru da gerçekleşmesi göz önünde bulundurulmalıdır. Hapishaneler başlı başına şiddet üreten yerler olarak ele alındığında, kadın dayanışması, kadın mahpusların birbirine ya da kadın personelin kadın mahpuslara yönelik şiddeti açısından da önemli ve geliştirilmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkar.

- **Damgalanma – Yalnızlaştırılma**

Birçok mahpus kadın hapishane sürecinde damgalanmakta, işlediği suçun tipi ne olursa olsun “ailesinin namusunu kirleten” kişi olarak görülmektedir. Haliyle kadınların aileleri ve sosyal çevreleriyle bağı kesilmekte, çoğu kadın önceki hayatından kopacağını düşünmektedir. Kadınların tahliye sonrası, dışarıya uyum sağlaması da zorlaşmaktadır. Hapishaneden çıktıktan sonra damgalanmış olan kadının iş ve barınma yeri bulmakla ilgili nasıl sıkıntılar yaşayabileceği açıktır. Türkiye’de bu konuda kadınların başvurabilecekleri kurum neredeyse yoktur. Evsiz olan her kadın aslında şiddete açık bir pozisyondadır. Ek olarak barınma yeri olmayan eski mahpus kadınlar damgalanmaktan kaynaklı da şiddete açık bir durumdadır. Bu nedenle Şiddet Önleme Ve İzleme Merkezleri’nin (ŞÖNİM) hapisaneden tahliye olmuş kadınlara şiddetten korunması ve hayatını kurabilmesi için gerekli desteği sağlaması gerekmektedir. Ancak ne ŞÖNİM’lerle ne de sığınma evleriyle mahpus kadınların bir bağı söz konusu değildir. **Bu konuda oluşturulacak ağın içerisinden bir heyet oluşturulacak ve ŞÖNİM yetkilileriyle mahpus kadınların tahliye sonrası süreçleriyle ilgili bir görüşme yapılacaktır.** Aynı şekilde İş-Kur da kadınların tahliye sonrası süreçlerindeki istihdam sorunu ile ilgili üzerine düşeni yapmamaktadır. **Bu açıdan İş-Kur’la da bir çalışma yapmak faydalı olacaktır. Özellikle tahliye sonrası kadın mahpusların**

yararlanabilmesi açısından işlevsel danışma merkezleri oluşturulması üzerine gidilecektir.

- **Toplumsal Cinsiyete Dayalı Bütçeleme**

Kadınların kaldığı hemen hiçbir hapishane kadınların özgün ihtiyaçlarına uygun olarak düzenlenmemiştir. Haliyle hapishanelerin bütçe politikasında da cinsiyete özgü yaklaşımlar göz önünde bulundurulmamaktadır. **Bu konuda Toplum ve Hukuk Araştırmaları Vakfı'nın yürütücüsü olduğu ve belediyeler ile gerçekleştirdiği toplumsal cinsiyete özgü planlama, lobi ve eğitim projesinin hapishanelere uyarlanması üzerine bir çalışmanın gerçekleştirilmesi olumlu olacaktır. Bu konuda Birleşmiş Milletler ile de bağlantı kurarak hapishanelerde toplumsal cinsiyete duyarlı bütçeleme taleplerimiz arasında yer alabilir. Bu konuda özellikle TOHAV ve Sabancı Üniversitesi Toplumsal Cinsiyet ve Kadın Çalışmaları Forumu/Gender Forum deneyimlerini aktarıp, iletişim konusunda destek olabilir.**

- **Kız Çocuklarının Durumu**

Bugün hapishanelerde 18 yaş altı kız çocukları da bulunuyor. Ancak bu çocukların nasıl koşullarda, hangi hapishanelerde tutuluyor olduklarını, hatta sayılarını tespit edebilmiş değiliz. Bu konuda sadece Denizli Açık Kadın Cezaevi Kampüsünde yer alan Eğitimevi'nde kız çocuklarının kaldığı bilgisine ulaştığımız durumdayız. **Bu çerçevede hapishanelerdeki kız çocuklarının da sayısını ve nerelerde kaldığını tespit etmek açısından bilgi edinme başvuruları önemlidir ve oluşturulacak ağ üzerinden bu başvuruları da birlikte yapabiliriz.**

- **Çocuğuyla kalan kadın mahpuslar**

Türkiye'de 6 yaşına kadar çocuğu olan mahpus kadınlar çocuğa bakacak kimse yoksa çocuklarını yanlarına alabiliyorlar. Ancak gerek kadınlar gerekse de çocuklar için hapishane koşulları uygun olmuyor. Birçok kadın mahpus çocuğunun 6 yaşından sonra dışarıya çıkacak olması ve çocuğunu kaybedecek olmasının tedirginliği ile yaşıyor. Çocuğuyla birlikte kalan kadınlar konusunda, küçük çocuğu olan ve hamile kadınlar açısından hapsedmenin alternatiflerini öncelikle düşünmemiz gerekir. Ancak çocuklu kadınlar illa hapsedilecekse gerek kadınlar, gerek çocuklar için uygun ve alternatif ortamlar yaratılması gerekir.

Tam sayıyı tespit edememekle beraber, örneğin kreş bulunan hapishane sayısı yok denecek kadar az. **Bu konuda da bilgi edinme başvuruları yoluyla birlikte bir araştırma yapmak gereklidir.** Bu sebeple özellikle Silivri Hapishanesi'nde bulunan kadın mahpuslar

Bakırköy Hapishanesi'ne naklini aldirmek istiyor. Bakırköy Kadın Hapishanesi'ndeki kadın mahpusların ise Silivri'ye taşınması gündemde. Bu konuda ciddi bir belirsizlik hakim. **Oluşturacağımız ağın üzerine yoğunlaşacağı konulardan biri bu olacak, bu konuda ortak bir tepki örgütlenecektir. Bu alanda Türkiye Hapishaneler Enformasyon Ağı projesinin çocuk ağı ve çocuk hakları üzerine çalışan kurumlar ile birlikte çalışmalar yürütebiliriz.**

- **Kadın Mahpuslara Özgü Yasalar**

Bugün kadın mahpuslara özgü, kadın mahpusların kadın olmaktan kaynaklı ihtiyaçlarını esas alan ayrı bir yasal düzenleme mevcut değil. Kadın mahpuslara ayrı bir mevzuat olmaması bir yana, var olan yasalarda da sadece birkaç maddede kadın mahpuslara yer verilmiş durumda. **Bu çerçevede temel taleplerimizden biri olarak, kadın mahpuslara yönelik ayrımcılığa, şiddete karşı güvence sağlayacak, kadın mahpusların özel ihtiyaçlarını göz önünde bulunduracak bir yasa yapım sürecini ele almalıyız. Bu konuda hep birlikte bir kamuoyu baskısı oluşturmak önemli bir noktada durmaktadır.**

Özetle;

Toplantının katılımcılarının, ayrıca ilgili tüm kadın örgütlerinin ve insan hakları örgütlerinin katılacağı bir ağ oluşturulması ihtiyacı söz konusudur. Bu ağdaki kurum ve kişiler bir mail gurubu ve tekrar bir araya geleceğimiz toplantılar aracılığıyla iletişim sağlayacaktır. Böylece bilgi ve deneyimler konuya ilgili tüm çevrelerce paylaşılabilir. Toplantıda gerçekleştirilen sunumlar ve tartışmalar ışığında, hapishanelerdeki erkek şiddetinin ve ayrımcılığın son bulmasına dair belli başlı talepler liste halinde düzenlenecektir. Bu talepler listesinin de yer aldığı bir politika belgesi ortaklaşa oluşturulacak ve bu politika belgesi aracılığıyla yetkililer üzerinde baskı yaratmak için çalışılacaktır.